

Hakija Paula Herranen
Asia Kustannussopimus
Annettu 19.10.2005

LAUSUNTOPYYNTÖ

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Hakija Paula Herranen, asiamiehenään AA Tapio Susiluoto Asianajotoimisto Susiluoto Oy:stä pyytää 8.4.2005 tekijänoikeusneuvostolle saapuneessa kirjelmässään tekijänoikeusneuvostoa lausumaan seuraavista seikoista:

a) onko Paula Herrasen ja WSOY:n välillä tehtyä sopimusta pidettävä kustannussopimuksena,

b) mikäli kyse on kustannussopimuksesta tai osittaisesta tekijänoikeuden luovutusta koskevasta sopimuksesta, minkäläistä tulkintaperiaatetta luovutussopimukseen sovelletaan,

c) onko tapahtumasarjassa suomalaiselta alkuperäiskustantajalta tapahtunut tekijänoikeudenluovutus Taskukirja Loisto Oy:lle ja mikäli luovutus on tapahtunut, onko luovutus tapahtunut vastoin tekijänoikeuslain 28 §:ää, sekä

d) mitä seuraamuksia tekijänoikeuslain vastaisesta oikeudenluovutuksesta voi seurata.

Hakijan selostus asiasta

Hakijan kirjelmän mukaan, Paula Herranen on tehnyt 6.8.1999 käännössopimuksen Werner Söderström Osakeyhtiön (WSOY) kanssa. Sopimuksessa on sovittu, että Paula Herranen kääntää Danielle Steelin teoksen "Mirror Image" englannin kielestä suomen kielelle. Käännöstyön tekijänoikeuksien siirrosta on sopimuksessa sovittu seuraavaa (sopimuskohta 5):

"Kääntäjä luovuttaa kustantajalle yksinoikeuden painamalla tai muuta senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista edellä mainitun teoksen käännöksen kirjan muodossa kustantajan omalla toiminimellä. Kaikki muut käännökseen liittyvät tekijänoikeuden jäävät kääntäjälle ja niiden käytöstä sovitaan erikseen."

Paula Herrasen kääntämä Danielle Steelin teos "Peilikuva" ilmestyi ns. kovakantisena WSOY:n kustantamana teoksena vuonna 2000. Teos ilmestyi uudestaan ns. pehmeäkantisena Loisto -taskukirjana elokuussa 2001. Taskukirja Loisto Oy on Gummerus Kustannus Oy:n, Kustannusosakeyhtiö Otavan, Kustannusosakeyhtiö Tammen ja WSOY:n omistama yhtiö, joka hakijan mukaan julkaisee itsenäisesti Loisto-taskukirjoja.

Paula Herranen on saanut WSOY:n kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisen palkkion käännöstyöstään luovutettuaan käännöstyön WSOY:lle ja yhtiön hyväksyttyä sen. Hakijan mukaan, WSOY tai Taskukirja Loisto Oy eivät pyytäneet Paula Herraselta lupaa käännöksen käyttämiseen Loisto-taskukirjajulkaisussa, eikä Herranen ole myöskään saanut tästä eri korvausta. WSOY ja Paula Herranen eivät ole sopineet millään lailla siitä, että Herrasen teosta painettaisiin tai julkaistaisiin Loisto -taskukirjajulkaisuna, eikä asiaa ole osapuolten välisissä sopimusneuvotteluissa käsitelty.

Hakija katsoo, että Loisto -taskukirja on julkaistu Taskukirja Loisto Oy:n omalla ISBN -tunnuksella. Hakija on lisäksi viitannut kilpailuviraston päätökseen 17.10.2002 liittyen Taskukirja Loisto Oy:n kilpailuoikeudelliseen asemaan. Hakija katsoo, että tämä kustannusalalla tehty poikkeuksellinen järjestely merkitsee sitä, että alkuperäinen kustantaja luovuttaa kustannussopimuksella kääntäjän luovuttaman oikeuden uudelle itsenäiselle kustantajalle. Uusi kustantaja tosiasiaa julkaisee käännöksen omalla toiminimellään ja omalla ISBN -numerolla.

Vastine

Tekijänoikeusneuvostolle toimitetussa, 8. heinäkuuta 2005 päivätyssä vastineessa WSOY asiamiehinään AA Pekka Tarkela ja AA Kristiina Harenko katsoo, että tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan ei kuulu sopimusten tulkinta eikä näyttökysymysten ratkaiseminen. Tekijänoikeuslain 28 §:n ja 31-38 §:n säännöksiä sovelletaan vain, jollei toisin ole sovittu (TekijäL 27 § 2 mom. ja TekijäL 28 §). WSOY katsoo, että tekijänoikeusneuvostolle esitettyihin kysymyksiin ei ole mahdollista ottaa kantaa selvittämättä näyttökysymyksiä ja tulkitsematta osapuolten välisen sopimuksen tai kolmansien kanssa tehtyjen sopimusten sisältöä. Asiasta lausuminen edellyttää kustannusalan sopimuskäytäntöjen selvittämistä ja itse sopimuksen tulkintaa sekä tosiseikkojen selvittämistä ja ratkaisuja. Tästä syystä tekijänoikeusneuvosto ei ole lainkaan toimivaltainen eikä voi ottaa lausuntopyyntöä lainkaan käsiteltäväkseen.

WSOY:n ja Herrasen välillä 6.8.1999 tehty käännössopimus koskee Danielle Steelin teoksen "Mirror Image" kääntämistä englannista suomeksi. Sopimuksen 5 kohdan mukaan kääntäjä luovuttaa kustantajalle yksinoikeuden painamalla tai muuta senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista teoksen käännöksen kirjan muodossa kustantajan omalla toiminimellä.

WSOY katsoo, että oikeuksien luovutus koskee niin kovakantisia kuin pehmeäkantisia kirjoja eikä oikeuksien luovutusta ole rajattu koskemaan määrättyä kirjaformaattia. Vakiintuneen käytännön mukaan kustantaja määrää teoksen ulkoasusta ja siitä missä formaatissa teos julkaistaan. Sopimus vastaa tältä osin yleistä käytäntöä

kustannusalalla. Sopimuksessa ei ole määräyksiä, joilla olisi sovittu poikettavaksi alalla vakiintuneesta käytännöstä.

WSOY pitää Herrasen ja WSOY:n välistä sopimusta luonteeltaan lähinnä kustannussopimusta, mutta katsoo, että "kustantaja" tai "kustannussopimus" -käsitteiden merkityssisältöä ei nyt käsiteltävässä asiassa voida pitää riidattomina. Koska tämän ratkaiseminen edellyttää sopimuksen sisällön tutkimista ja tulkintaa, WSOY katsoo, ettei tekijänoikeusneuvosto voi toimivaltansa puitteissa antaa tästä kysymyksestä lausuntoa.

WSOY katsoo, että Taskukirja Loisto Oy toimii taskukirjan valmistuttajana ja markkinoijana. Yhtiön toimialana on taskukirjojen markkinointi- ja jakelutoiminta. Yhtiö valmistuttaa ja myy osakasyhtiöidensä ja muiden kustantajien teoksia taskukirjoina. Kaikki Loisto -taskukirjana ilmestyvät kirjat ovat kustantajan jo aikaisemmin julkaisemia teoksia. Teos, johon yksittäisellä kustantajalla on kustannusoikeus, julkaistaan Loisto -taskukirjasarjassa kustantajan julkaisuna.

Danielle Steelin "Peilikuva" -nimisen taskukirjan nimilehdeltä ilmenee, että kirjan kustantaja on WSOY. Loisto ei käytä itsenäistä päätösvaltaa teoksen julkaisemisesta, vaan määräysvalta kuuluu WSOY:lle. WSOY ei tee Loiston kanssa kustantajasopimusta, vaan kyse on nimenomaan WSOY:n kustantamien kirjojen myyntisopimuksesta. Loisto markkinoi myyntisopimuksen perusteella kirjoja omien myyntikanaviensa kautta Loiston taskukirjaformaattissa. Kustantaja voi itse päättää julkaiseeko teoksen taskukirjana Loisto -sarjassa vai jossakin muussa itse valitsemassaan taskukirjasarjassa.

WSOY toteaa asiassa olevan tekijänoikeudellisesti olennaista, että kustantajalle kuuluvan julkaisuoikeuden luovutusta Loistolle ei tapahdu. Tästä syystä WSOY:n ja Loiston välillä ei ole sovittu mitään osapuolten keskinäisistä tekijänoikeudellisista vastuista. Loisto-formaatissa julkaistu laitos on kustantajan uusi painos aiemmasta painoksesta. Teoksen julkaisemiseen liittyvät tekijänoikeudelliset vastuut kuten tekijänpalkkion maksaminen ja niihin liittyvät riskit kuuluvat Loiston ja WSOY:n välisessä suhteessa yksinomaan kustantajalle eli WSOY:lle.

WSOY katsoo Herrasen lausuntopyynnön perustuvan vanhaan, ennen kilpailuviraston päätöstä vuonna 2002 voimassa olleeseen osakassopimukseen, eivätkä Herrasen sopimuksen sisällöstä tekemät tulkinnat ja johtopäätökset näin ollen ole oikeita tai asian oikeudellisen arvioinnin kannalta merkityksellisiä. WSOY katsoo niinkään, että oman ISBN -tunnuksen käytöstä ei voida tehdä mitään tekijänoikeudellisia johtopäätöksiä osapuolten kustantajastatuksesta.

WSOY viittaa ratkaisuihin KKO 1999:8 ja KKO 1996:43 todeten niiden valossa olevan selvää, että tekijänoikeuslain 56a ja 57§:ien mukaiset seuraamukset eivät olisi sovellettavissa, mikäli katsottaisiin vastoin WSOY:n käsitystä tämän luovuttaneen oikeuksia Loistolle.

Lisälausumat

Hakija on toimittanut 5.9.2005 lisälausuman, jossa muun ohessa kiistetään WSOY:n väite tekijänoikeusneuvoston toimivallasta sekä viitataan Korkeimman oikeuden

ratkaisuun 2.9.2005 nro 2000 sekä ratkaisuun 3.10.2003 nro 2422 koskien tekijänoikeuden luovutusta.

WSOY on toimittanut vastineen lisälausumaan 16.9.2005. WSOY uudistaa tekijänoikeusneuvoston toimivaltaa koskevan kantansa, jonka mukaan tekijänoikeusneuvosto ei ole toimivaltainen antamaan lausuntoa esillä olevassa asiassa. Osapuolten erimielisyys koskee sopimuksen tulkintaa, johon tekijänoikeusneuvosto ei WSOY:n mukaan voi antaa lausuntoa, josta olisi tulkintaerimielisyyden ratkaisemisen kannalta hyötyä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeusneuvoston toimivalta

Asiassa esitetyssä kustantajan vastineessa on esitetty väite, että tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa puitteissa voi antaa asiasta lausuntoa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa asian johdosta seuraavaa.

Tekijänoikeusneuvoston tehtävä on määritelty tekijänoikeuslaissa, sen 55 §:ssä. Kyseisen lainkohdan mukaan, tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on avustaa opetusministeriötä tekijänoikeutta koskevien asioiden käsittelyssä sekä antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusasetuksessa tai tekijänoikeusneuvoston työjärjestyksessä ei tältä osin anneta tarkempia määräyksiä.

Hallituksen esityksessä HE 1984 vp no: 32 s. 7 todetaan, että tekijänoikeusneuvoston käsiteltäväksi tulevia asioita olisivat esimerkiksi kysymys siitä, täyttääkö määrätty tuote tekijänoikeudellisen suojan edellytykset, sekä kysymys kohtuullisen korvauksen suuruudesta tietyssä käyttötilanteessa. Neuvosto toimisi opetusministeriön asiantuntijaelimenä ja toisaalta antaisi lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta yksittäistapauksessa. (s. 7)

Tekijänoikeusneuvostolla on siten lakisääteinen valtuutus antaa lausuntoja tekijänoikeuslain tulkinnasta ja arvioida korvauskysymyksiä hallituksen esityksessä kerrotulla tavalla. Lausunnot ovat luonteeltaan suosituksia eivätkä sido osapuolia.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytännöstä voidaan todeta, että tekijänoikeusneuvosto ei lähtökohtaisesti arvioi yksityis- tai rikosoikeudellisia näyttökysymyksiä, mutta esimerkiksi tuotteen tekijänoikeudellisen suojan edellytysten, eli lähinnä sen omaperäisyyden ja itsenäisyyden arvioiminen, on tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytännössä säännönmukaisesti edellyttänyt näytön arviointia kyseisen asian suhteen. Lausunnossa TN 2003:12 kysymys hiljaisella suostumuksella tapahtuneesta tekijänoikeuden siirtymisestä katsottiin sellaiseksi näyttökysymykseksi, johon tekijänoikeusneuvosto ei ottanut kantaa. Lausunnossa TN 2003:15 tekijänoikeusneuvosto ei näyttökysymyksenä ottanut kantaa siihen, millainen hakijoiden panos on ollut lausuntopyynnössä esitettyjen sävellysteosten luomisessa.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut yleisesti sopimuksiin liittyviä tekijänoikeudellisia näkökohtia (tekijänoikeusneuvoston lausunto TN 1995:3). Tekijänoikeusneuvosto totesi lausunnossa TN 1991:14 (kirjallisen teoksen kustannussopimukseen liittyvät tekijänoikeudelliset kysymykset), ettei se voinut ratkaista näyttökysymystä sopimussuhteen sisällöstä kokonaisuutena, vaan otti kantaa valokopiointioikeuksien siirtymiseen ainoastaan sille esitetyn kustannussopimuksen pohjalta. Lausunnossa TN 1999:9 tekijänoikeusneuvosto totesi oikeuksien kuuluvan hakijalle siltä osin kuin hän ei ole luovuttanut niitä pois nimenomaisella kirjallisella tai suullisella sopimuksella taikka niin sanotulla hiljaisella sopimuksella. Lausunnossa TN 2000:3 todettiin ettei tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan kuulu sopimusoikeudellisten seikkojen arviointi.

Lausunnoista ilmenevä rajanveto tekijänoikeuslain ja sopimusten tulkinnan välillä ei kuitenkaan ole lain esitöiden valossa suoranaisesti lakiin vaan tekijänoikeusneuvoston omaksumaan käytäntöön perustuva seikka.

Kustannussopimusta koskevat tekijänoikeuslain pykälät sisältyvät tekijänoikeuslakiin, joten tekijänoikeusneuvostolla on toimivalta lausua niistä (tekijänoikeusneuvoston lausunto TN 1993:14). Kyseiset pykälät ovat tahdonvaltaisesti sovellettavia, eli niitä sovelletaan ainoastaan mikäli sopimuksen osapuolet eivät ole keskenään toisin sopineet.

Lausuntopyynnön ja vastineen perusteella osapuolten välillä vallitsee ilmeinen erimielisyys siitä, mitä on nimenomaisen sopimusmääräyksen puuttuessa katsottu osapuolten edellyttäneen teoksen julkaisemisesta taskukirjapainoksena toisen yhtiön kirjasarjassa, samoin kuin vastineessa esitetyllä tavalla kustantajan ja kustannussopimuksen käsitteestä. Kyse ei tältä osin ole yksin tekijänoikeuslain vaan myös sopimuksen ja alan käytännön tulkinnasta.

Tekijänoikeusneuvosto ei käytäntönsä mukaisesti ota kantaa sopimuksen yksityisoikeudelliseen tulkintaan vaan lausuu tekijänoikeuslaista, myös sen tahdonvaltaisesta normistosta, sille esitettyjen kysymysten perusteella. Tekijänoikeusneuvosto ei näin ollen lausu siitä, ovatko osapuolet ja miltä osin sopineet toisin kuin tekijänoikeuslain tahdonvaltainen normisto säättää. Komiteamietinnön KM 1953:5 s. 65 mukaan, toisin sopimisella voidaan tarkoittaa joko nimenomaista tai hiljaista sopimista, jos osapuolten voidaan katsoa sitä edellyttäneen, mikä arviointi taas johtuu usein luovutuksen tarkoituksesta. Tämä seikka jää siten vastaisen todistelun varaan.

Lausunnossa TN 2004:15 on katsottu, ettei tekijänoikeusneuvosto voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa asiassa mahdollisesti maksettavaksi tulevan TekijäL 57 §:n 1 momentin mukaisen hyvityksen tai TekijäL 57 §:n 2 momentin mukaisen vahingonkorvauksen määrään.

Teoksen käsitteestä ja tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Teos voi ilmetä myös muulla tavalla kuin esimerkkiluettelon mukaisena teoslajina. Pykälän 2 momentin mukaan selittävää piirustusta ja tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli on tekijänoikeuslain tarkoittama teos. Tekijänoikeudella ei anneta yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan niiden teoksessa ilmenevään omaperäiseen ja luovaan ilmenemismuotoon.

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuustai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Pykälän 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään lain 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava siten kuin hyvä tapa vaatii. Toisen momentin mukaan, teosta ei saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, eikä sitä saa saattaa yleisön saataviin tekijää sanotulla tavalla loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin (Tekijäl 8 § 1 mom). Julkaistuksi teos katsotaan, kun sen kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen (Tekijäl 8 § 2 mom).

Tekijänoikeuslain 43 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on lain 6 §:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Tekijänoikeuden siirtyminen ja kustannusopimus

Tekijänoikeuden siirtymistä koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuslain 3 lukuun. Tekijänoikeuslaissa ei ole asetettu tekijänoikeuden luovutukselle määrämukoeta. Tekijänoikeuksia voidaan luovuttaa nimenomaisilla kirjallisilla tai suullisilla sopimuksilla. Lisäksi oikeudet voivat siirtyä joissakin tilanteissa ilman, että tekijänoikeuden siirtymisestä olisi nimenomaisesti sovittu.

Tekijäl 27 §:n mukaan, tekijänoikeus voidaan, 3 §:stä johtuvien moraalisisia oikeuksia koskevin rajoituksin, luovuttaa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutuksesta kustannussopimuksella säädetään Tekijäl 31-38 §:ssä. Lainkohtia sovelletaan kuitenkin vain, mikäli osapuolet eivät ole toisin sopineet. Pohjoismaisessa lainvalmistelussa on katsottu, että tekijänoikeuslaissa olevan kustannussopimuksen määritelmän tarkoituksena on määritellä ja identifioida sellainen sopimus, johon tekijänoikeuslain kustannussopimusta koskevia normeja voidaan soveltaa (SOU 1956, ss. 308-309).

Komiteamietinnön 1953:5 s. 63 mukaan:

"Luovutus sopimusta olisi tulkittava ahtaasti eikä sopimuksen siis olisi katsottava sisältävän muuta kuin mitä siitä selvästi käy ilmi". (Ks. myös Haarmann, "Tekijänoikeus & lähioikeudet", Helsinki 1999 ss. 213-232.)

TekijäL 28 §:n mukaan, ellei toisin ole sovittu, ei se jolle tekijänoikeus on luovutettu saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osa kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämistä. Osapuolten sopimuksesta riippumatta, tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovitteluun voidaan kuitenkin soveltaa lakia varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (TekijäL 29§).

Kustannussopimuksella tekijä luovuttaa kustantajalle oikeuden painamalla tai senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista kirjallisen tai taiteellisen teoksen (TekijäL 31 §). Komiteamietinnössä 1953:5 s. 69 todetaan tältä osin seuraavaa:

"Kustannussopimus koskee lain 31 §:n mukaan ainoastaan oikeutta painamalla tai sen kaltaista menetelmää käyttäen monistaa kappaleita. Kustannussopimusta koskevia säännöksiä ei siten sovelletta sopimuksiin, jotka koskevat esimerkiksi äänilevyjen tai taiteellisten käyttöesineiden valmistamista, kuvanveistosten valamista tai taideteosten plastillista jäljentämistä. Kuitenkin on huomattava, että käsitettä, 'muu sellainen menetelmä' ei ole tulkittava ahtaasti, vaan että sille päin vastoin on annettava verraten laaja sisällys."

Pohjoismaisessa lainvalmistelussa on huomiota kiinnitetty siihen, että kustannussopimuksen tulkintaan vaikuttavat nimenomaisten sopimusmääräysten lisäksi olosuhteet kokonaisuudessaan (SOU 1956:25, s. 277).

Laissa on määräys enimmäispainoksesta (TekijäL 32 §). Kustantajan on julkaistava teos kohtuullisessa ajassa, tavanmukaisesti huolehdittava sen levittämisestä sekä saatettava julkaiseminen loppuun menekin ja muiden asianhaarojen edellyttämässä laajuudessa (TekijäL 33 §).

Jos teosta ei ole julkaistu kahden vuoden kuluessa siitä, kun tekijä on luovuttanut täydellisen käsikirjoituksen tai muun monistettavan kappaleen, on tekijällä oikeus purkaa sopimus ja pitää saamansa palkkio (TekijäL 34 §). Jos uuden painoksen valmistaminen aloitetaan myöhemmin kuin vuoden kuluessa siitä, kun edellinen painos julkaistiin, on tekijän ennen valmistamista saatava tilaisuus tehdä teokseen sellaisia muutoksia, jotka eivät tuota kohtuuttomia kustannuksia eivätkä muuta teoksen luonnetta (TekijäL 36 §). Tekijä ei saa uudelleen julkaista teosta siinä muodossa ja sillä tavoin kuin sopimuksessa on tarkoitettu, ennen kuin painos tai painokset, joiden julkaisemiseen kustantajalla on oikeus, on myyty loppuun (TekijäL 37 §).

Tekijänoikeuslain sisältöön ja alan sopimustulkintaan yllämainituin osin on vaikuttanut Pohjoismaiden kustantajaneuvoston hyväksymät yleiset määräykset 18.9.1937 (tekijänoikeusneuvoston lausunto TN 1991:14 s. 13, liite).

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeuden siirtymistä esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1947 II 365, 1977 II 85, 1980 II 3, 1992:63, ja seuraamusten osalta 1996:43 ja 1999:8. Ratkaisun KKO 1977 II 85 (ns. asekatkentaajuttu; kirjan käsikirjoituksen osan julkaiseminen aikakauslehdessä) on katsottu ilmentävän periaatetta, jonka mukaan tekijän ei voida katsoa luovuttaneen mitään muita oikeuksia kuin ne oikeudet, joiden luovuttamisesta on sovittu (tekijänoikeusneuvoston lausunto TN 1991:14 s. 14). KKO:n tuomiossa 2.9.2005 nro 2000 pidettiin tekijänoikeudellisten kysymysten tulkinnassa ja niitä ratkaistaessa keskeisenä tekijän näkökulmaa, sillä lähtökohtaisesti hänellä on yksinomainen oikeus määrätä teoksestaan.

Tekijänoikeusneuvoston aiempi käytäntö

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeuden siirtymistä esimerkiksi lausunnoissa TN 1987:9 (tekijänoikeudellisena kysymyksenä kustannussopimus käännöstyöstä), TN 1989:11 (runoteoksen tekijänoikeuden siirtyminen), TN 1989:2 (tekijänoikeuden siirtyminen oppilaitoksessa), TN 1991:14 (valokopiointioikeuden siirtyminen), TN 1993:2 (kilpailevat kustannussopimukset), TN 1993:14 (kustannussopimuksen purku), TN 1994:17 (tekijänoikeuden luovutus), TN 1999:9 (kirjallisen teoksen tekijänoikeuksien siirtyminen), TN 2000:3 (rakennuspiirustusten tekijänoikeuksien siirtyminen), TN 2003:12 (kirjallisen teoksen tekijänoikeuden siirtyminen) ja TN 2003:15 (kustannussopimuksen allekirjoittaminen).

Lisäksi suurehko määrä tekijänoikeusneuvoston lausuntoja koskee kysymystä, kuka on oikea tekijänoikeuden haltija, jolloin tekijänoikeuden siirtymistä, siirtymisen laajuutta ja/tai kustannussopimusta tarkastellaan osakysymyksenä.

Lausunnossa TN 1987:9 s. 3 todettiin, että oikeutensa painamalla tai senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista käännöksen tekijä voi siten luovuttaa kustantajalle. Tällaista luovuttamista koskeva sopimus täyttää kustannussopimuksen lain 31 §:ssä olevat tunnusmerkit. Em. perusteella tekijänoikeusneuvosto totesi, että lausuntopyynnössä tarkoitettu sopimus oli katsottavissa tekijänoikeuslain 31 §:ssä tarkoitetuksi kustannussopimukseksi.

Lausunnossa TN 1991:14 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että myös valokopioiminen voitiin rinnastaa painamiseen, edellyttäen, että siten valmistettuja kappaleita levitetään suhteellisen runsaasti. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kustannustoiminnan luonteinen valokopiointi kuului kustannussopimuksella siirtyneisiin oikeuksiin, viitaten KM 1953:5 s. 69 yllä olevaan lainaukseen. Muun kopioinnin osalta tekijänoikeusneuvosto katsoi, että esillä olleessa kustannussopimuksessa ei oltu siirretty valokopiointioikeuksia kustantajalle, s. 17: "Esillä olevassa kustannussopimuksessa ei ole sovittu mainittujen oikeuksien luovuttamisesta, joten ne jäävät tekijälle, ellei niitä ole luovutettu erillisellä sopimuksella." Oikeuden

siirtymisen laajuuden tulkinnan osalta merkitystä annettiin siten sille, tapahtuiko valokopiointi kustannustoiminnan luonteisesti.

Lausuntopyynnössä tarkoitettu aineisto ja vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

a) onko Paula Herrasen ja WSOY:n välillä tehtyä sopimusta pidettävä kustannussopimuksena

TekijäL 31 §:n mukaan, kustannussopimuksella tekijä luovuttaa kustantajalle oikeuden painamalla tai senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista kirjallisen tai taiteellisen teoksen. Käsikirjoitus tai muu teoksen kappale, jonka mukaan teos on monistettava, jää tekijän omaksi.

Pohjoismaisessa lainvalmistelussa on edellä kerrotuin tavoin esitetty, että tekijänoikeuslaissa olevan kustannussopimuksen määritelmän tarkoituksena on määritellä ja identifioida sellainen sopimus, johon tekijänoikeuslain kustannussopimuksia koskevia normeja voidaan soveltaa (SOU 1956, ss. 308-309).

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sopimus täyttää TekijäL 31 §:n kustannussopimusta koskevat tunnusmerkit. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa siihen, ovatko ja miltä osin osapuolet sopineet toisin kuin tekijänoikeuslaissa säädetään.

b) mikäli kyse on kustannussopimuksesta tai osittaisesta tekijänoikeuden luovutusta koskevasta sopimuksesta, minkälaista tulkintaperiaatetta luovutusopimukseen sovelletaan,

Oikeuskäytännössä, oikeuskirjallisuudessa ja tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytännössä ilmenee edellä kerrotuin tavoin, että tulkinta tekijänoikeuden siirtymisestä on pääsääntöisesti suppea. Suppealla tulkinnan tarkoitetaan tässä yhteydessä ennen muuta sitä seikkaa, että epäselvissä tapauksissa oikeuksien katsotaan jääneen tekijälle eikä siirtyneen luovutuksensaajalle. (Haarmann, "Tekijänoikeus & lähioikeudet", Helsinki 1999 s. 219.) Merkitystä on pohjoismaisessa lainvalmistelussa annettu nimenomaisten sopimusmääräysten lisäksi myös sille, missä olosuhteissa sopimus on solmittu (SOU 1956:25, s. 277).

Tekijänoikeuslain kustannussopimusta koskevia määräyksiä sovelletaan, elleivät osapuolet ole sopineet toisin. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa siihen, ovatko ja miltä osin osapuolet sopineet toisin.

c) onko edellä kuvatussa tapahtumasarjassa suomalaiselta alkuperäiskustantajalta tapahtunut tekijänoikeudenluovutus Taskukirja Loisto Oy:lle ja mikäli luovutus on tapahtunut, onko luovutus tapahtunut vastoin tekijänoikeuslain 28 §:ää

Kysymykseen vastaaminen edellyttää ensin tulkintaa siitä, minkälajuisena oikeudet ovat siirtyneet WSOY:lle, ja toiseksi, onko ja miltä osin oikeuksia siirretty Taskukirja Loisto Oy:lle. Nimenomaisen tätä seikkaa koskevan sopimusmääräyksen puuttuessa

asian selvittäminen edellyttää paitsi sopimusten tulkintaa, myös alan käytännön selvittämistä.

Tekijänoikeusneuvosto ei käytäntönsä mukaisesti ota näihin seikkoihin kantaa.

d) mitä seuraamuksia tekijänoikeuslain vastaisesta oikeudenluovutuksesta voi seurata.

Ratkaisussa 1999:8 korkein oikeus katsoi, että pelkkä videokasettien luovutustoimi vuokrausoikeuksin ei aiheuttanut sitä, että asiassa olisi käytetty teoksia tekijänoikeuslain 57 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1996:43 katsonut vastaavalla tavalla, ettei osakeyhtiön toimitusjohtaja, joka oli luovuttanut tietokoneohjelmiston lähdekoodin eli alkukielisen kappaleen toiselle saman alan yritykselle ohjelmistokappaleiden valmistusta ja levitystä varten, ollut itse käyttänyt ohjelmistoa tekijänoikeuslain 2 §:n vastaisesti.

Käsillä olevan kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvoston lausunto edellyttäisi esikysymyksenä ratkaisua siitä, onko WSOY toiminut asiassa kustantajana vai onko se luovuttanut oikeutensa edelleen, ja kummassakin tapauksessa, mikä on kääntäjältä siirtyneen oikeuden laajuus. Asiasta lausuminen edellyttäisi siten sellaisen sopimukseen ja alan käytäntöön liittyvää yksityisoikeudellista tulkintaa, jota tekijänoikeusneuvosto ei käytäntönsä ja tekijänoikeuslain tulkintaan liittyvän toimivaltansa mukaan tee.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Ritva Hanski-Pitkälampi, Martti Heikkilä, Satu Kangas, Päivi Liedes, Kai Nordberg, Pekka Pulkkinen, Katariina Sorvari ja Markku Uotila.